

Stiùireadh air foghlam ionmhasail do Bhun-sgoiltean ann an Alba

An t-Samhain 2020

Money &
Pensions
Service

Mu Sheirbheis an Airgid agus nam Peinnseanan

Tha Seirbheis an Airgid is nam Peinnseanan (*Money and Pension Service - MaPS*) ag obair gus dèanamh cinnteach gum faigh a h-uile duine ann an Alba agus air feadh na RA cothrom furasta air an fhiosrachadh a tha a dhìth orra gus na co-dhùnidhean ionmhais ceart a dhèanamh dhaibh fhèin fad am beatha.

Bidh MaPS a' stiùireadh lìbhrigeadh Ro-innleachd na RA airson Sunnd Ionmhais, ag obair a dh'ionnsaigh lèirsinn gum bi gach neach a' dèanamh an fheum as fheàrr den airgead aca. Tha an ro-innleachd a' gabhail a-steach amas dèanamh cinnteach, ro 2030, gum bi dà mhillean a bharrachd de chloinn is dhaoine òga san RA, a' gabhail a-steach 150,000 ann an Alba, a' faighinn foghlam ionmhasail brioghmhor. Bidh MaPS cuideachd a' maoineachadh phrògraman ann an Alba gus solar foghlam ionmhasail a leasachadh, a' gabhail a-steach a bhith a' toirt luchd-maoineachaidh agus solaraichean còmhla tro Fhòram foghlam ionmhasail na h-Alba.

Faigh am fiosrachadh as ùire mu MaPS gus piseach a thoirt air foghlam ionmhasail aig www.maps.org.uk/schools.

Taing

Bu mhath le Seirbheis Airgid is Pheinnseanan taing a thoirt do *We are Futures* airson an cuid obrach ann a bhith a' cruthachadh an stiùiridh seo, agus do Riaghaltas na h-Alba agus Foghlam Alba airson an taic leantainneach ri seo agus obair nas fharsainghe aig MaPS gus solar foghlam ionmhasail a leasachadh.

A bharrachd air sin, tha sinn taingeil do na daoine fa leth agus do na buidhnean, a tha air beachdan agus comhairle fìor luachmhor a thoirt dhuinn ann a bhith a' sgrìobhadh an stiùiridh seo, a' gabhail a-steach: 682 tidsearan ann an sgoiltean agus colaistean air feadh na RA a fhreagair suirbhìdh *We are Futures*; a' chlann bho Sgoil Naomh Anndrais ann an Comar nan Allt agus Acadamaidh Thaigh na h-Uiseig, a ghabh pàirt ann am buidhnean fòcais; agus buill de dh'Fhòram Foghlam Ionmhasail na h-Alba.

Ro-ràdh

Tha feum aig ar cloinn is daoine òga air banca farsaing agus làn spionnadh de sgilean, eòlas agus beachdan gus soirbheachadh san t-saoghal mun cuairt orra, gus an comas a choileanadh agus gus faighinn thairis air dùbhlain is cothroman a tha a’ sìor fhàs iom-fhillte. Tha foghlam ionmhasail na eileamaid ro-chudromach de seo.

Tha Curraicealam airson Sàr-mhathais againn na dheagh chothrom gus fòcas a chur air, agus gus freagairt air feumalachdan na h-òigridh uile. Mar sin tha e na dheagh àrd-ùrlar airson foghlam ionmhasail a theagasg agus ionnsachadh agus gus luach sunnd ionmhais a bhrosnachadh do dhaoine fa-leth, do theaghlachan agus do choimhearsnachdan. A bharrachd air a bhith na phrìomh eileamaid de phrìomhachasan curraicealaim thar àireamhachd agus matamataig, eòlas sòisealta agus slàinte is sunnd, tha àite deatamach aig foghlam ionmhasail ann an dòigh-obrach Leasachadh an Sgioba-obrach Òig. Tha e cuideachd a’ co-thaobhadh ris an dealas a th’ againn gus a’ bheàrn coileanadh co-cheangailte ri bochdainn a dhùnadh agus a bhith a’ toirt seachad deagh chothrom airson ionnsachadh eadar-chuspaireil agus iomlanach a tha a’ toirt seachad gnàth-eòlasan beairteach brioghmhor do dhaoine òga air feadh na dùthcha, gan ullachadh airson beatha agus obair.

Tha an stiùireadh seo bho Sheirbheis an Airgid is nam Peinnseanan, a chaidh a chruthachadh airson bun-sgoiltean agus àrd-sgoiltean ann an Alba, a’ toirt seachad deagh chunntas air cho cudromach ‘s a tha foghlam agus sunnd ionmhasail. Tha e cuideachd a’ dèanamh argamaid làidir airson dòighean-obrach làn-sgoile agus com-pàirteachais as urrainn ruigsinneachd agus buaidh anns an t-seòmar-sgoile a leudachadh, a’ sgaoileadh a-mach gu dachaighean agus coimhearsnachdan agus a’ togail sgilean beatha riatanach. Agus e air ullachadh ann an co-obrachadh le com-pàirtichean ann an roinn an ionmhais agus ann an roinn an fhoghlaim mar phàirt de dh’Fhòram Foghlam Ionmhasail na h-Alba, tha an stiùireadh na dheagh eisimpleir de na ghabhas dèanamh nuair a dh’obraicheas sinn còmhla, le amas coitcheann, gus ar clann agus ar daoine òga a dheasachadh airson a bhith nan luchd-ionnsachaidh soirbheachail, saoranaich earbsach, com-pàirtichean èifeachdach agus daoine mhisneachail nar comann-sòisealta Cuiridh seo cuideachd ri raon de phrìomhachasan agus gheallaidhean eile aig Riaghaltas na h-Alba, gu h-àraidh a bhith a’ brosnachadh Alba nas Cothromaiche

tro bhith a’ dèiligeadh ri neo-ionannachd ionmhais agus fiachan.

Mo thaing dhan t-Seirbheis Airgid is Pheinnseanan agus dhaibhsan a chuidich le bhith a’ toirt cumadh air an stiùiridh seo. Tha mi cinnteach gun toir e deagh thaic agus comhairle do thidsearan agus luchd-cleachdaidh air feadh na h-Alba agus tha mi an dòchas gum broснаich e fòcas nas motha air foghlam ionmhasail agus sunnd ann an sgoiltean agus ann an coimhearsnachdan.

John Swinney

**Leas-phrìomh Mhinistear agus
Rùnaire a’ Chaibineit airson Foghlam agus Sgilean**

An t-Samhain 2020

Clàr-innse

Facal-toisich	5
Cho cudromach 's a tha foghlam ionmhasail ann an sgoiltean	6
Mar a chuireas sibh an gnìomh agus mar a chuireas sibh ri foghlam ionmhasail san sgoil agaibh	9
A' gabhail an ath-cheum: a' cumail taic ri foghlam ionmhasail agus a' co-roinn deagh chleachdadh	17
Eàrr-ràdh 1: Cothroman gus foghlam ionmhasail a lìbhrigeadh tron churraicealam air fad	19
Eàrr-ràdh 2: A' planadh agus a' measadh an fhoghlaim ionmhasail agaibh	22
Eàrr-ràdh 3: Goireasan agus seirbheisean foghlam ionmhasail	23

Facal-toisich

Mun stiùireadh seo

Tha Ro-innleachd na RA airson Sunnd Ionmhais, air a stiùireadh le MaPS¹, a' suidheachadh amas nàiseanta gus dèanamh cinnteach gum faigh 150,000 a bharrachd chloinne is dhaoine òga a tha a' fàs suas ann an Alba foghlam ionmhasail brioghmhor ro 2030. Còmhla ri pàrantan agus luchd-cùraim, tha àite deatamach aig sgoiltean ann a bhith a' libhrigeadh an àrd-amais seo.

'S e amas an stiùiridh seo taic a chumail ri bun-sgoiltean na h-Alba leis an obair seo. Tha e a' toirt seachad sealladh farsaing air foghlam ionmhasail ann am bun-sgoiltean, a' mìneachadh luach foghlam ionmhasail dhan chloinn agad agus dhan sgoil agad, agus a' mìneachadh deagh chleachdadh stèidhichte air fianais air mar as urrainn do sgoiltean an dòigh-obrach aca a leasachadh no a neartachadh gus clann a chuideachadh le bhith ag ionnsachadh mu airgead.

Chan eilear an dùil gum bi an stiùireadh seo na sheata-innealan do thidsearan, oir tha mòran ghoireasan agus bhuidhnean ann a tha a' toirt seachad taic mar sin do sgoiltean. An àite sin, tha e a' mìneachadh na thathar a' sùileachadh bho sgoiltean, agus na ceumannan as urrainn dhaibh a ghabhail gus am foghlam ionmhasail aca a leasachadh agus àrdachadh. Bidh e cuideachd a' comharrachadh cuid de na seirbheisean, goireasan agus molaidhean mu chleachdadh sa chlas a tha ri fhaighinn do sgoiltean gus taic a chumail ris an obair aca.

Cò dha a tha an stiùireadh seo?

Tha an stiùireadh seo ag amas air taic a thoirt dhaibhsan a tha an urra ri no cunntachail airson leasachadh agus libhrigeadh foghlam ionmhasail ann am bun-sgoiltean a' gabhail a-steach:

- Ceannardan-sgoile agus àrd-luchd-stiùiridh
- Luchd-stiùiridh chuspairean no luchd-stiùiridh curraicealaim airson foghlam ionmhasail no cuspairean iomchaidh eile
- Luchd-teagaisg a tha an sàs ann an libhrigeadh foghlam ionmhasail

- Oifigearan nan Ùghdarrasan Ionadail a tha an sàs ann a bhith a' cumail taic ri sgoiltean gus foghlam ionmhasail a libhrigeadh taobh a-staigh co-theacsa Curraicealaim airson Sàr-mhathais.

Dè th' ann am foghlam ionmhasail?

Is e a th' ann am foghlam ionmhasail ach gnìomhachd sam bith a chuidicheas clann le bhith ag ionnsachadh agus a' togail eòlas, sgilean agus beachdan a dh'fheumas iad gus airgead a riaghladh gu math, gus co-dhùnaidhean ionmhais fiosraichte a dhèanamh agus gus an cuid cinn-uidhe a choileanadh. Faodaidh e a bhith a' gabhail a-steach raon farsaing de chuspairean, a' freagairt air feumalachdan chloinne, bho bhith ag aithneachadh nòtaichean is bhuinn, stiùireadh buidseit bunaiteach agus sàbhaladh airgid, gu bhith a' tuigsinn an eadar-dhealachaidh eadar feuman agus miannan, an ceangal eadar airgead agus obair agus a bhith a' cumail airgead sàbhailte.

¹Tha Riaghaltas na h-Alba ag obair ann an com-pàirteachas le MaPS gus *Plana Libhrigeadh airson Alba* a chruthachadh, a'

mìneachadh nan gnìomhan a thèid a ghabhail gus amasan na ro-innleachd a libhrigeadh.

Cho cudromach 's a tha foghlam ionmhasail ann an sgoiltean

Carson a tha foghlam ionmhasail cudromach do do chuid chloinne

Bidh na sgilean, eòlas, beachdan agus giùlan a chuidicheas daoine gus airgead a riaghladh agus gus sunnd ionmhasail math a bhith aca a' tòiseachadh bho aois òg. Tha rannsachadh Seirbheis an Airgid is nam Peinnseanan (MaPS) a' sealltainn gu bheil giùlan ionmhasail a' tòiseachadh air tighinn ri chèile eadar aois trì is seachd, le pàrantan agus luchd-cùraim² mar a' phrìomh fhactar a tha a' toirt buaidh, agus faodar builean ionmhasail fad-ùine ro-innse bho sgilean agus giùlan chloinne cho òg ri còig.

Ged a tha a' mhòr-chuid de chloinn a' dèanamh gu math air cuid de thaobhan de chomas ionmhais, tha beàrnan mòra fhathast nan eòlas, nan sgilean agus nan cleachdaidhean. Tha an fhianais a' sealltainn nach eil an cunntas banca aca fhèin aig an treas cuid de chloinn aois seachd gu 17 ann an Alba; tha nas lugha na leth de dhaoine aois 11-17 a' faireachdainn misneachail mu bhith a' riaghladh an cuid airgid; agus gu bheil nas lugha na trian de chloinn is dhaoine òga a' sàbhaladh airgead dhaibh fhèin gach mìos³.

Tha rannsachadh a' sealltainn gu bheil foghlam ionmhasail san sgoil, aig an taigh agus sa choimhearsnachd a' dèanamh diofar math. Bidh clann a tha ag ràdh gun do dh'ionnsaich iad mu bhith a' làimhseachadh airgead san sgoil a' dèanamh nas fheàrr air iomadh tomhas de chomas ionmhais na an co-aoisean. Tha e nas buailtiche:

- gum bi iad a' sàbhaladh gu cunbhalach
- cunntas banca a bhith aca, agus
- gum bi iad misneachail dèiligeadh ris an airgead aca.

Bidh foghlam ionmhasail a' cuideachadh clann le bhith ag ionnsachadh mar a làimhsicheas iad an cuid airgid aig an àm seo agus san àm ri teachd, a' taghadh nam batharan agus seirbheisean ionmhais as fheàrr agus gan dìon fhèin bho fhoill agus brath. Ach ann an Alba, cha robh ach ceathrar anns gach deichnear chloinne aois seachd gu 11 a' cuimhneachadh a bhith ag ionnsachadh mu làimhseachadh airgid san sgoil, is mar sin, tha barrachd a dhìth gus na cothroman tarraingeach a thoirt dhaibh a dh'fheumas iad gus na sgilean beatha ro-chudromach seo a thogail.

Tha cuid de chloinn agus daoine òga ann an cunnart nas motha droch chomas làimhseachaidh ionmhais a bhith aca, a' gabhail a-steach an fheadhainn le feumalachdan taic a bharrachd, an fheadhainn bho dhachaighean le teachd a-steach ìosal, clann fo chùram agus clann a tha cuideachd nan luchd-cùraim. Tha e gu sònraichte cudromach dèanamh cinnteach gu bheil an dòigh-obrach a thaobh foghlam ionmhasail ann an sgoiltean a' coileanadh feumalachdan na cloinne agus nan daoine òga sin.

“Tha mòran de na sgoilearan againn a' tighinn bho theaghlaichean aig a bheil cruaidh-chàs ionmhasail agus mar sin cuideachaidh a bhith a' teagasg dhaibh mu airgead agus a luach iad le bhith a' cumail taic riutha nuair a tha iad nan inbheach òga”⁴

²Gus rudan a chumail simplidh, cleachdaidh sinn na teirmean 'pàrantan' tron stiùireadh seo air fad airson pàrantan agus luchd-cùraim eile a' gabhail a-steach luchd-glèidhidh agus luchd-cùraim a tha nan luchd-dàimh.

³ Tha fianais san ro-ràdh seo bhon anailis air [CYP Financial Capability – UK Children and Young People's Survey](#) (Money and Pensions Service, 2020)

⁴ Tha a h-uile cuòt bho luchd-teagaisg a' tighinn bho shuirbhidh neo-eisimeileach de 682 luchd-teagaisg a rinneadh le *We are Futures* san Fhaoilleach 2019 agus bho [Financial Education in Secondary Education in England: Case Study Report](#) (Money Advice Service agus IFF Research, 2018)

Carson a tha foghlam ionmhasail cudromach dhan sgoil agaibh

Tha foghlam ionmhasail na eileamaid ro-chudromach den Churraicealam airson Sàr-mhathais, mar phrìomh phàirt ann an cruthachadh ‘luchd-ionnsachaidh soirbheachail’, ‘saoranaich chunntachail’, ‘luchd-com-pàirt èifeachdach’ agus ‘daoine mhisneachail’ nar comann-sòisealta. Tha an Curraicealam airson Sàr-mhathais ag ràdh gum bu chòir ionnsachadh ann am Matamataig leigeil le clann tuigse fhaighinn air cho cudromach 's a tha mothachadh ionmhasail, agus riaghladh èifeachdach air airgead airson a bhith beò gu neo-eisimeileach gu soirbheachail.

Tha an Curraicealam airson Sàr-mhathais ag amas air a bhith ag dèanamh cinnteach gu bheil an t-eòlas, na sgilean agus na feartan aig daoine òga airson cleachdadh mar inbhich agus ann an saoghal na h-obrach – tha litearrachd ionmhais na phàirt riatanach de na sgilean sin. Mar eisimpleir, tha *Curriculum for Excellence: Building the Curriculum 3 – A Framework for Teaching and Learning* a' mìneachadh gu bheil feum air farsaingeachd, doimhneachd agus adhartas ann a bhith a' planadh cothroman ionnsachaidh, gus Alba nas soirbheachaile a chruthachadh le cothroman do na h-uile a bhith a' soirbheachadh tro bhith a' cur ri fàs eaconomach seasmhach. San aon dòigh, fo *Building the Curriculum 4 – Skills for Learning, Skills for Life and Skills for Work* feumaidh sgoiltean dearbhadh gu bheil iad a' tabhann curraicealam farsaing agus cothromach a bhios ag ullachadh sgoilearan airson cothroman, uallaichean agus gnàth-eòlasan nas fhaide air adhart nam beatha.

Tha comas ionmhasail na riatanas soilleir ann an curraicealam aig ìre foghlaim coitcheann farsaing airson clann aois trì gu 14 bliadhna a dh'aois, gu sònraichte ann an Àireamhachd a tha taobh a-staigh raon curraicealaim na Matamataig. Ro aois 11, bu chòir gum biodh clann a bhith air na leanas a thogail: mothachadh air mar a thathar a' cleachdadh airgead; ionnsachadh mar a dh'obraicheas tu a-mach iomlaid (*change*), a' riaghladh airgead, a' buidseatadh agus a' dèanamh coimeas eadar cosgaisean; agus a' tuigsinn nan cosgaisean agus nam buannachdan bho bhith a' cleachdadh chairtean banca. Tha foghlam ionmhasail cuideachd na phàirt de churraicealam eòlas sòisealta, a' gabhail a-steach cuspairean leithid buidseatadh, comas air pàigheadh airson rudan, dòighean pàighidh agus malairt eiteicil.

A bharrachd air sin, tha foghlam ionmhasail a' leigeil le tidsearan ceanglaichean a dhèanamh eadar na h-eòlasan agus builean ann an Àireamhachd agus Matamataig, Eòlas Sòisealta, Slàinte is Sunnd, Teicneòlasan, Litearrachd agus Foghlam Creideimh agus Moralta gus cothroman ionnsachaidh coileanta, brioghmhor a thoirt seachad gus am bi comasan ionmhasail aig daoine òga. Faodar a fhiighe a-steach do leasachadh pearsanta agus cuspairean saoranachd agus cuidichidh e gus cuspairean mar Mhatamataig a thoirt beò, a' dèanamh cinnteach gu bheil an t-ionnsachadh a' buntainn ri beatha làitheil na cloinne.

Tha an cuspair cuideachd a' toirt cothrom do sgoiltean a bhith a' libhrigeadh prìomhachasan foghlaim làithreach, a' gabhail a-steach:

- A bhith ag obair a dh'ionnsaigh [Dùbhlán Coileanaidh na h-Alba](#) gus a' bheàrn airson sgoilearan fo ana-cothrom a dhùnadh, le barrachd fianais a' tighinn am bàrr gu bheil ceangal dìreach ann eadar sgilean airgid agus cothroman beatha.
- A bhith a' coileanadh slatan-tomhais 'Ga fhaighinn ceart airson gach leanabh', a' dèanamh cinnteach gu bheil deagh ìre de dh'fhoghlam ionmhasail aig clann a tha fo ana-cothrom ionmhasail.
- A bhith a' libhrigeadh [Sgilean airson Ionnsachadh](#), [Sgilean airson Beatha agus Sgilean airson Obair](#) agus a' cur ri dòigh-obrach [Cruthachadh Sgioba-obrach Òg](#), agus a' cur ri dòigh-obrach a' cuideachadh dhaoine òga gus ullachadh airson saoghal na h-obrach.
- Ag àrdachadh na tha sgoiltean a' cur ri libhrigeadh [Every Child, Every Chance: the Tackling Child Poverty Delivery Plan 2018-2022](#) agus ri ro-innleachdan ionadail an-aghaidh bochdainn.

A' tòiseachadh tràth

Bidh sgilean agus beachdan airgid a' tòiseachadh air fàs eadar trì is seachd bliadhna a dh'aois, agus tha buaidh aig pàrantan air seo. Faodaidh a bhith a' togail sgilean riatanach, leithid fèin-smachd agus a' cur dàil air sàsachadh, buaidh mhòr a thoirt air a' phàiste. Bidh feumalachdan eadar-dhealaichte co-cheangailte ri aois aig clann agus daoine òga agus bu chòir 'amannan cudromach a thaobh airgid' agus foghlam ionmhasail a leasachadh còmhla riutha. Gu cuibheasach, bidh clann a tha a' fàgail na bun-sgoile a' faighinn airgead pòcaid, bidh fòn-làimhe aca, bidh iad a' ceannach rudan air-loidhne agus comasach air cunntas banca fhosgladh.

Tha an Curraicealam airson Sàr-mhathais a' mìneachadh gnàth-eòlasan agus builean foghlaim ionmhais ann an dòigh leantainneach. Faodar seo a leasachadh le bhith a' cleachdadh [Financial Education Planning Framework](#) aig Young Money a tha cur air adhart builean ionnsachaidh co-cheangailte ri airgead airson gach ìre leasachaidh bho trì gu 11 bliadhna a dh'aois. Leis nach eil e air a mhaidseadh ri cuspairean sònraichte sa churraicealam, faodar am frèam-obrach a chleachdadh gu sùbailte gus libhrigeadh foghlaim ionmhasail tron sgoil gu lèir a phlanadh.

Mar a chuireas sibh an gnìomh agus mar a chuireas sibh ri foghlam ionmhasail san sgoil agaibh

Tha grunn cheuman ann a dh'ionnsaigh leasachadh no buileachadh dòigh-obrach a thaobh foghlam ionmhasail àrd-inbhe ann am bun-sgoil. Is dòcha gu bheil sgoiltean air grunn dhiubh seo no a' mhòr-chuid dhiubh seo a dhèanamh mar-thà ach dh'fhaodadh gum biodh iad airson an cothrom seo a chleachdadh agus ath-sgrùdadh a dhèanamh a bheil dad a bharrachd air am bu chòir dhaibh beachdachadh.

Is iad na ceuman sin:

- [Dèan lèirmheas air feumalachdan agus molaidhean a' churraicealaim](#)
- [Dèan sgrùdadh air an t-solar làithreach agaibh agus dèan measadh air feumalachdan fios is ionnsachaidh do chloinne](#)
- [Faigh bheachdan bho chlann, luchd-obrach agus pàrantan](#)
- [Beachdaich air cuideigin a chomharrachadh mar phrìomh neach le uallach airson foghlam ionmhasail](#)
- [Lorg an cuideachadh a tha a dhìth oirbh – goireasan, solaraidhean a-muigh](#)
- [Beachdaich air mar a bheirear taic do dh'oileanaich le feumalachdan a bharrachd](#)
- [Amas air dòigh-obrach airson na sgoile air fad](#)
- [Cùm sùil air agus dèan measadh air solar](#)
- [A' gabhail a-steach pàrantan agus luchd-cùraim ann a bhith a' libhrigeadh foghlam ionmhasail](#)

Dèan lèirmheas air feumalachdan agus molaidhean a' churraicealaim

Bu chòir do sgoiltean ath-sgrùdadh a dhèanamh air na sgrìobhainnean Curraicealam airson Sàr-mhathais agus na h-eòlasan agus builean, slighean adhartais agus slatan-tomhais ann an Àireamhachd agus Matamataig, Eòlas Sòisealta agus Slàinte is Sunnd gus tuigse fhaighinn air na tha a dhìth orra. Tha [Èarr-ràdh 1](#) a' mìneachadh cuid de dh'eòlasan agus builean a' Churraicealaim airson Sàr-mhathais a gheibh taic bho, agus a bheir taic do libhrigeadh, foghlam ionmhasail.

Tha [Financial Education Planning Framework 3-11 years](#) a' toirt seachad amasan ionnsachaidh coileanta airson gach ìre aoise agus tha e air aontachadh le prìomh eòlaichean foghlaim ionmhasail. Tha e air leth freagarrach airson a bhith a' planadh amasan, leasan no gnìomhan. Tha e a' moladh eòlas, sgilean agus beachdan ionmhasail as urrainn do chloinn togail ann an ceithir cuspairean: mar a làimhsicheas iad airgead; a bhith na neach-cleachdaidh smaoinichail; riaghladh chunnartan agus faireachdainnean co-cheangailte ri airgead; agus a' tuigsinn na pàirt cudromaich a th' aig airgead nar beatha.

Dèan sgrùdadh air an t-solar làithreach agaibh agus dèan measadh air feumalachdan fios is ionnsachaidh do chloinne

A' beachdachadh air na molaidhean gu h-àrd, dh'fhaodadh tu sgrùdadh a dhèanamh air solar teagaisg na sgoile agad an-dràsta a thaobh foghlam ionmhasail gus a neartan a stèidheachadh agus beàrran a chomharrachadh. Tha e feumail cuideachd a bhith a' coimhead nas fharsainge na an curraicealam, mar eisimpleir gus beachdachadh a bheil foghlam ionmhasail ga libhrigeadh tro cho-chruinneachaidhean sgoile no tachartasan is clubaichean taobh a-muigh na sgoile. Tha cuid de phrìomh cheistean measaidh ann an [Èarr-ràdh 2](#) a bheir taic do sgoiltean gus an sgrùdadh seo a dhèanamh.

Tha e cuideachd feumail eòlas, sgilean agus beachdan làithreach na cloinne a thuigsinn a thaobh airgead gus tuigse fhaighinn air an cuid feumalachdan ionnsachaidh agus mar bu chòir an curraicealam a structaradh no atharrachadh. Ghabhadh seo a dhèanamh tro quiz simplidh mar eisimpleir. Tha [Financial Education Planning Framework 3-11 years](#) cuideachail ann a bhith a' suidheachadh prìomh amasan ionnsachaidh co-cheangailte ri airgead, gus do chuideachadh le bhith a' tuigsinn an àite tòiseachaidh airson foghlam ionmhasail airson gach buidheann aoise san sgoil.

Faigh beachdan bho chlann, luchd-obrach agus pàrantan

Faodaidh e a bhith feumail clann, luchd-obrach agus pàrantan a thoirt a-steach do cho-dhùnaidhean na sgoile air prìomhachasan foghlam ionmhasail agus air na bu chòir a theagasg. Dh'fhaodadh seo cuideachd dealas àrdachadh agus, gu sònraichte, a bhith na dhòigh-conaltraidh le pàrantan.

- Faodar co-chomhairle a dhèanamh leis a' chloinn tro chomhairle nan sgoilear, no le bhith a' cruthachadh suirbhidh, no fiù 's ag iarraidh air a' chloinn iad fhèin beachdan an co-aisean a chruinneachadh air dè na roinnean airgid mu bheil iad airson ionnsachadh.
- Faodar co-chomhairle a chumail le luchd-obrach cuideachd agus iarraidh orra an t-eòlas, na sgilean agus na beachdan a chomharrachadh a bu chòir do gach ìre a thogail, is dòcha a' cruinneachadh beachdan tro shuirbhidh simplidh agus a' cleachdadh nam freagairtean ann am planadh.
- Tha buaidh chudromach aig pàrantan air eòlas airgid, sgilean agus cleachdaidhean an cuid chloinne agus gu tric tha argamaid làidir ann airson a bhith a' libhrigeadh eadar-theachdan a bhios ag obair leis an teaghlach gu lèir seach dìreach le cloinn. Ach, bidh na tha iad ag iarraidh dèanamh a rèir an t-suidheachaidh agus nam beachdan aca air feumalachdan an cuid chloinne. A-rithist, dh'fhaodadh suirbhidh air-loidhne a bhith na dheagh dhòigh gus na beachdan aca fhaighinn.

Beachdaich air cuideigin a chomharrachadh mar phrìomh neach le uallach airson foghlam ionmhasail

Bidh foghlam ionmhasail gu tric a' farpais ri cuspairean eile airson roghainn de bhuidhean na sgoile agus ùine a' churraicealaim, fiù 's nuair a tha àrd-stiùirichean ag aontachadh gu bheil an cuspair glè chudromach. Le bhith a' comharrachadh cuideigin mar phrìomh neach le uallach airson foghlaim ionmhasail, bidh iad comasach air foghlam ionmhasail a bhrosnachadh air feadh na sgoile agus a' comharrachadh chothroman gus foghlam ionmhasail fhighe a-steach dhan ionnsachadh, agus cuidichidh gus dèanamh cinnteach gu bheil libhrigeadh èifeachdach ann. Faodaidh iad dòigh-obrach nas adhartaiche is nas cunbhalaiche a dhealbhadh agus a cho-òrdanachadh a thaobh buileachadh thar na sgoile, a' tarraing air co-dhùnaidhean bhon sgrùdadh agus measadh bun-loidhne agad, agus faodaidh iad taic a thoirt do luchd-obrach gus sgilean agus misneachd a thogail gus foghlam ionmhasail fhighe a-steach do na leasan aca.

Lorg an cuideachadh a tha a dhìth oirbh: goireasan, trèanadh agus solaraichean a-muigh

Tha grunn ghoireasan agus seirbheisean ann as urrainn ur cuideachadh gus foghlam ionmhasail a libhrigeadh le deagh chàileachd. Tha thu anns an t-suidheachadh as fheàrr airson co-dhùnadh dè an seòrsa taic a dh'fhaodadh a bhith a dhìth air an sgoil agad - co-dhiù tha sin a' ciallachadh a bhith a' lorg ghoireasan airson cleachdadh sa chlas, a' toirt trèanadh do luchd-obrach no a' toirt cuireadh do sholaraidhean bhon taobh a-muigh bùth-obrach a libhrigeadh.

A' lorg deagh ghoireasan barrantaichte

Tha measgachadh farsaing de ghoireasan rim faighinn gus taic a thoirt do dh'fhoghlam ionmhasail, a' frithealadh air diofar bhuidhnean aoise agus stoidhlichean teagaisg is ionnsachaidh. Tha an [Comharra Càileachd Foghlaim Ionmhasail](#), air a mhaoineachadh le Seirbheis an Airgid is nam Peinnsean, a' barantachadh càileachd ghoireasan a thaobh pongalachd agus iomchaidheachd foghlaim. Tha goireasan barrantaichte a' tighinn bho raon de sholaraidhean agus faodaidh sgoiltean goireasan a lorg a rèir aois, cuspair, seòrsa, tèama agus feart.

Faic [Èarr-ràdh 3](#) airson liosta de ghoireasan foghlam ionmhasail làithreach.

Bun sgoil Allmhaigh ann an Inbhir Àir

Rè seachdain Talk Money 2020, bidh sgoilearan ann am Bun-sgoil Allmhaigh a' gabhail pàirt ann an Seòmar-teichidh stèidhichte air ionmhas. Tha na planaichean agus na goireasan airson an t-Seòmair teichidh air an dealbhadh agus air an cruthachadh le tidsearan na sgoile mar dhòigh spòrsail is tarraingeach do na sgoilearan a bhith a' rannsachadh, ag ionnsachadh agus a' meòrachadh air airgead is ionmhas san t-saoghal mun cuairt orra. Bidh sgoilearan ann am Clas 1-4 a' cur seachad na seachdain a' cosnadh airgead airson an turas gu Seòmair-teichidh tro mheasgachadh de ghnìomhachdan sa chlas. Bidh bogsa airgid aig gach sgoilear le buinn plastaig. Bidh feum aca air suim shònraichte airson a dhol dhan t-Seòmair-teichidh. A bharrachd air seo, bidh cothroman beachdachadh air na nì iad le airgead sam bith a tha air fhàgail. An sàbhail iad e? No an toir iad seachad mar ghibht e? Dè na buannachdan a tha aig gach rud? Bidh an aon eòlas aig na sgoilearan as sine ann am Clas 5-7, le barrachd cuideam air buidseatadh mus tadhail iad air an t-Seòmair-teichidh. Bidh cothroman ann coimhead air Cruthachadh an Sgioba-obrach Òig agus mar a bheir obraichean shònraichte cothrom dhaibh airgead a chosnadh agus sochrairean eile fhaighinn. A' cleachdadh 'cairtean creideis/fhiachan' agus duilleagan-clèithe, stiùiridh iad am buidseit seachdaineil aca a' dèanamh cinnteach gu bheil cunntasan cudromach air am pàigheadh mus coimhead iad air rudan nach eil riatanach, leithid latha a-muigh do na Seòmraichean-teichidh, far am feumar beachdachadh air còmhail agus lòn cuideachd. Bruidhnidh iad air dè nì iad le tuarastal sam bith a tha air fhàgail agus air a' bhuidhean a thig an cois cosg is sàbhaladh. Tron ghnìomh seo, ionnsaichidh na sgoilearan mar a chleachdas agus a leasaicheas iad an cuid sgilean àireamhachd agus matamataig, agus tòisichidh iad air na beachdan agus dòighean-smaoineachaidh inntinn a stèidheachadh a chumas taic ri sunnd ionmhasail agus misneachd.

A' trèanadh luchd-teagaisg gus foghlam ionmhasail a thoirt seachad

Tha foghlam ionmhasail nas èifeachdaiche nuair a tha tidsearan air an deagh thrèanadh, fiosrachail agus misneachail anns a' chuspair agus nuair a tha an eòlas-teagaisg iomchaidh aca air a shon. Tha trèanadh nan daoine le uallach shònraichte airson foghlam ionmhasail na phrìomhachas, gus an cuid eòlais agus an comas a thogail gus taic a thoirt do luchd-obrach eile. Ma ghabhas e dèanamh, tha seo air a leantainn le trèanadh dhan h-uile neach-foghlaim agus neach-taic a tha an sàs ann am foghlam ionmhasail, an dàrna cuid air a sgaoileadh leis a' phrìomh thidsear (ma tha e/i misneachail) no le solaraiiche bhon taobh a-muigh.

Faic [Èarr-ràdh 3](#) airson liosta de sholaraiichean foghlam ionmhasail.

A' Cleachdadh solaraiichean air an taobh a-muigh

Tha grunn sholaraiichean bhon taobh a-muigh ann a bheir taic do sgoiltean le foghlam ionmhasail, a' gabhail a-steach carthannasan, bancaichean, gnìomhachasan agus buidhnean eile. Gabhail solaraiichean bhon taobh a-muigh a chleachdadh ann an diofar dhòighean gus piseach a thoirt air libhrigeadh foghlam ionmhasail, a' gabhail a-steach: a bhith a' libhrigeadh trèanadh dhan neach le prìomh uallach, no dhan luchd-obrach air fad; a' toirt taic dhan sgoil gus plana làn-sgoile a chruthachadh; agus a' cumail co-chruinneachadh no bùth-obrach le buidheann chloinne.

Gus an luach as motha fhaighinn bho sholaraiiche às an taobh a-muigh, tha e feumail ma tha sgoiltean:

- soilleir mu na builean ionnsachaidh agus mu na tha iad ag iarraidh fhaighinn bhon turas
- air rannsachadh air na tha am prògram a' tabhann - an t-adhbhar, an co-theacs, na seòrsaichean conaltraidh, agus iomchaidheachd dhan chloinn agus dhan churraicealam
- air conaltradh a dhèanamh leis an t-solaraiiche ro-làimh, a' dèanamh soilleir dè an ùine a tha ri fhaighinn agus a' toirt seachad fiosrachadh mu fheumalachdan ionnsachaidh na cloinne, gus an urrainn dhan t-solaraiiche beachdachadh air an dòigh as fheàrr air an t-ionnsachadh a neartachadh
- a' co-obrachadh leis an luchd-solair gus dèanamh cinnteach gum bi gnìomhachdan foghlaim làidir agus iomchaidh dhan chloinn agus dhan cho-theacsa ionadail

- a’ toirt seachad beachdan air an t-seisean agus a bhith mar phàirt den phròiseas measaidh
- air beachdachadh air mar a shuidhicheas tu bunaitean ionnsachaidh ron t-seisean agus mar a leudaicheas tu an t-ionnsachadh às dèidh sin (tha cuid de phrògraman a’ tabhann ghoireasan clas air an dèanamh ro làimh airson seo).

Faic [Èarr-ràdh 3](#) airson liosta de sholaraidhean bhùithtean obrach foghlam ionmhasail agus seirbheisean eile.

Beachdaich air mar a bheirear taic do dh’oileanaich le feumalachdan a bharrachd

Nuair a tha thu a’ planadh foghlam ionmhasail, bidh e feumail beachdachadh air feumalachdan sònraichte sgoilearan do sgoile. Tha rannsachadh a’ sealltainn gu bheil cuid de bhuidhnean chloinne is dhaoine òga ann am barrachd cunnart bho dhroch sgilean airgid a bhith aca agus dh’fhaodadh gum faigheadh iad buannachd bho thaic a bharrachd, a’ gabhail a-steach clann:

- le duilgheadas sòisealta, faireachail agus slàinte-inntinn (SEMH) no duilgheadas ionnsachaidh maireannach
- le ìrean nas ìsle de dh’àireamhachd is litearrachd
- le trioblaidean a thaobh giùlain no ìrean dìchill nas ìsle
- a tha no a bha ann am bochdainn no ann am fiachan mòra⁵.

Dh’fhaodte gum faigh clann agus daoine buannachd bho fhoghlam ionmhais cuimsichte air sgàth an t-suidheachaidh aca, leithid clann ann an cùram agus luchd-fàgail cùraim, an fheadhainn aig a bheil dleastanasan cùraim, no an fheadhainn aig a bheil Beurla mar chànan a bharrachd.

Tha eòlas air roghainnean a dhèanamh agus uallach a ghabhail le airgead cudromach tro leanabachd agus òigeachd, gu h-àraidh do chloinn agus daoine òga le feumalachdan taic a bharrachd (*Additional Support Needs - ASN*). Faodaidh foghlam ionmhasail a bhith cudromach airson an cuideachadh gus neo-eisimeileachd fhaighinn agus gluasad soirbheachail gu na h-ath ìrean ionnsachaidh aca agus a dh’ionnsaigh barrachd neo-eisimeileachd. Ach, gu tric bidh dùbhlain a bharrachd romhpa a thaobh airgead, le coltas nas àirde ann gum bi droch chomas ionmhais aca agus

dh’fhaodadh gum bi iad cuideachd ann an cunnart nas motha a thaobh brath.

“Tha mi a’ teagasg ann an suidheachadh Solarachadh Leasaichte agus tha sinn a’ toirt a-steach airgead ann am mòran de na gnìomhan againn a thaobh sgilean-beatha, m.e. a’ planadh seisean bèicearachd le bhith a’ sgrìobhadh liosta seopadaireachd, a’ dol do na bùithtean agus a’ pàigheadh airson grìtheidean (iomlaid is msaa) agus an uair sin a’ fuine.”

Bidh sgoilean airson an dòigh-obrach atharrachadh airson clann mar seo agus airson:

- dèanamh cinnteach gu bheil fiosrachadh aca mu fheartan fa leth agus co-theacsan beatha na cloinne a tha feumach air taic a bharrachd gus an urrainn dhaibh dèanamh cinnteach gu bheil iad a’ toirt dhaibh susbaint a tha iomchaidh agus buntainneach dhaibh
- a bhith ag obair le pàrantan agus luchd-cùraim gus tuigsinn de seòrsa ionnsachaidh a bhiodh feumail do an cuid chloinne. Tha am [Financial Education Planning Framework 3-11 years](#) a’ gabhail a-steach builean ionnsachaidh a tha air am moladh, fo ghrunn chuspairean co-cheangailte ri airgead a ghabhadh cleachdadh gus measadh a dhèanamh air eòlas, sgilean agus feumalachdan làithreach an neach-ionnsachaidh agus gus sùil a chumail air an cuid adhartas.

Faodaidh e a bhith buannachdail do sgoiltean Feumalachdan Taic a Bharrachd agus dhaibhsan a tha a’ toirt taic do chloinn le Feumalachdan Taic a Bharrachd beachdachadh air goireasan agus beachdan airson gnìomhan atharraichte mu sgilean beatha a cho-roinn, a’ gabhail a-steach foghlam ionmhasail.

Faic [Èarr-ràdh 3](#) airson goireasan a tha ag amas air na feumalachdan sònraichte aig clann le Feumalachdan Taic a Bharrachd.

⁵ [CYP Financial Capability: UK Children and Young People’s Survey – Vulnerability](#) (Money and Pensions Service, 2020)

Amas air dòigh-obrach airson na sgoile air fad

Faodaidh dòigh-obrach chunbhalach, làn-sgoile a thaobh foghlam ionmhasail cur ri curraicealam farsaing, cothromach agus beartach a chuireas builean ionnsachaidh adhartach agus adhartas soilleir an comas.

Am measg nan dòighean-obrach a dh'fhaodar cleachdadh, tha:

Stèidhichte air cuspair: A bharrachd air a bhith a' libhrigeadh ionnsachadh gus eòlasan agus builean co-cheangailte ri airgead ann am Matamataig agus Àireamhachd agus Eòlas Sòisealta a choileanadh tha cothroman ann foghlam ionmhasail a theagasg tro chuspairean eile. Mar eisimpleir: Slàinte is Sunnd (m.e. a' sgrùdadh chosgaisean ithe fallain no faireachdainnean mu airgead), Teicneòlasan (m.e. a' dol air-loidhne gus cothrom fhaighinn air a' chunntas banca agad), Litearrachd (m.e. a' bruidhinn air cùisean airgid ann an sgeulachd), Foghlam Creideimh agus Moralta (m.e. a' sgrùdadh luach airgid agus na rudan a bheir buaidh air na roghainnean airgid againn); no Ealain Chruthachail (m.e. cluich mas-fhìor stèidhichte air còmhraidhean teaghlach mu airgead pòcaid no roghainnean cosg).

Dòigh-obrach tar-churraicealaim agus libhrigeadh iomlanach A bhith a' leudachadh na dòigh-obrach eadar-chuspaireil a thaobh foghlam ionmhasail. Tha seo na dhòigh-obrach cudromach aig gach ìre den Churraicealam airson Sàr-mhathas agus tha e a' ruith tron churraicealam, feallsanachd is beatha na sgoile agus na coimhearsnachd, agus tro ghrunn chothroman eile airson leasachadh pearsanta⁶.

Seachdain fòcais: Tog pròifil foghlam ionmhasail tro *sheachdain fòcais*, tron sgoil air fad, mar eisimpleir tro [My Money Week](#), [Seachdain Matamataig na h-Alba](#) no [Talk Money Week](#). Ach, ged as urrainn làithean sònraichte fòcas a thoirt seachad, bu chòir an cleachdadh mar phàirt den mheasgachadh de chothroman, chan ann mar an aon dòigh air foghlam ionmhasail a libhrigeadh.

“Thòisich sinn foghlam ionmhasail le gnìomh fòcasaichte tro My Money Week air feadh na sgoile air fad. Chaidh tìde a thoirt do luchd-obrach gus sùil gheur a thoirt air builean ionnsachaidh agus air mar a ghabhadh seo a chur sa churraicealam”.

Co-chruinneachadh sgoile: Cleachd co-chruinneachadh sgoile gus barrachd cuideam a chur air foghlam ionmhasail no dèan ceanglaichean ri cuspairean an latha, ceangailte ri feallsanachd agus luachan na sgoile.

Taobh a-muigh a' churraicealaim: Dèan feum de chothroman taobh a-muigh na sgoile gu h-àraidh an fheadhainn a tha a' gabhail a-steach conaltradh le pàrantan is luchd-cùraim, m.e. feasgar foghlaim ionmhais dhan teaghlach gu lèir le molaidhean agus deagh chleachdadh airson a bhith a' bruidhinn ri agus a' teagasg clann mu airgead. Tha barrachd fiosrachaidh gu h-ìosal mu chom-pàirteachadh le pàrantan is luchd-cùraim.

Obair-dachaigh: Suidhich gnìomhan co-cheangailte ri foghlam ionmhasail mar obair-dachaigh no mar ionnsachadh 'flipped', gus co-obrachadh a bhrosnachadh le pàrantan luchd-cùraim.

Ceangailte ri tachartasan air mìosachan na sgoile: Dèan feum de chothroman a thig am bàrr taobh a-staigh na bliadhna sgoile, m.e. a' ruith bùth-sgoile; planadh agus maoinachadh turas air falbh; buidseatadh airson dràma na sgoile; stèidheachadh iomairt shòisealta; no cur air dòigh tachartas carthannach.

A' cleachdadh 'nithean a ghabhas teagasg' agus cothroman airson ionnsachadh fèin-fhiosrachail: Tha fianais a' nochdadh gu bheil clann nas deònaiche ionnsachadh mu airgead aig amannan far a bheil e a' buntainn ri tachartasan nam fìor bheatha, aig 'amannan a ghabhas teagasg' agus 'dìreach ann an tìde' airson an cuid ionnsachaidh a chur an sàs⁷. Tha dachaighean, sgoiltean agus coimhearsnachdan uile nan deagh sheanailean airson ionnsachadh. Dh'fhaodadh cothroman ionnsachaidh èirigh bho rudeigin anns na naidheachdan, rudeigin a tha air tachairt ann am beatha pàiste (m.e. airgead fhaighinn bho shìthiche nam fìaclan, a' faighinn peata ùr) neo

⁶ *CfE Briefing: Interdisciplinary Learning* (Foghlam Alba et al, 2012)

⁷ *Developing Financial Capability in Children and Young People: A Review of the Evidence* (Money Advice Service agus My Pocket Skill, 2018)

dìreach ceist inntinneach (m.e. Ciamar a thèid an t-airgead a chur a-staigh dhan inneal-airgid? Cò a chruthaich airgead an toiseach? Carson a bhios clann a' faighinn suimean eadar-dhealaichte de dh'airgead phòcaid?) Ged a dh'fhaodadh na cothroman sin èirigh gun rabhadh, is urrainn sgoiltean ullachadh timcheall air tachartasan aig diofar ìrean beatha cuideachd (m.e. ag ullachadh airson tòiseachadh san àrd-sgoil).

Fon phrosbaig: Ionadan sàr mhathais trì bun-sgoiltean le dòigh obrach airson na sgoile air fad

Ann an bhliadhna acadaimigeach 2020-21, tha trì bun-sgoiltean a' cleachdadh dòigh-obrach làn-sgoile airson an cuid foghlam ionmhasail a leasachadh, mar phàirt de phrògram nan Ionadan Sàr-mhathais ann am foghlam ionmhasail⁸. Bidh bun-sgoiltean ann an Glaschu, Cille Bhrìghde an Ear agus Dùn Èideann a' comharrachadh Gaisgeach Ionmhasail bhon luchd-obrach aca. Stiùiridh an tidsear seo an sgoil aca tron phrògram trì bliadhna le taic bho chomhairle agus stiùireadh shònraichte bho chomhairliche foghlam ionmhasail.

Tron phrògram, bidh cothrom aig na sgoiltean air diofar ghoireasan foghlaim le comharra càileachd agus cur ri teagasg, ionnsachadh agus leasachadh luchd-obrach, agus bidh e comasach dhaibh deagh chleachdadh a cho-roinn agus cur ri leudachadh tro lionra Ionadan Sàr-mhathais proifeasanta. Le stiùireadh bhon chomhairliche aca, obraichidh na trì sgoiltean a dh'ionnsaigh slatan-tomhais frèam-obrach leasachadh Young Money – seata de dh'ìnbhean proifeiseanta nàiseanta a tha ag amas air sàr-mhathas ann am foghlam ionmhasail.

Co-roinnidh na sgoiltean an cuid ionnsachaidh aig ìre ionadail, roinneil is nàiseanta, a' com-pàirteachadh le ceannardan agus cleachdaichean foghlaim air feadh na h-Alba. Tron phrògram, bidh iad a' co-obrachadh le pàrantan, luchd-cùraim agus coimhearsnachdan, agus a' phàirt dheatamach aca ann a bhith a' brosnachadh foghlam ionmhasail agus sunnd a dhaingneachadh.

“B’ e an rud a bh’ fheàrr leam a bhith a’ ceangal obraichean clas ri pàigheadh ann an class bucks. Gach seachdain b’ urrainn dhan chloinn an cuid gnìomhan agus sgilean a chleachdadh sa chlas aig ‘àm na margaidh’. Bhiodh a’ chlann a’ gur gleans air na sgilean is gnìomhan aca agus iad ag obrachadh a-mach na bha na co-aoisean aca airson ceannach. Bha bòrd nam buannaichean againn airson sealltainn dè an t-airgead a bh’ aig a h-uile duine agus chuir sinn seachad tìde a’ cnuasachadh air mar a rinn iad an t-airgead sin”

Cùm sùil air agus dèan measadh air solar

Cuidichidh sgrùdadh agus luachadh an t-solair foghlaim ionmhasail agaibh sibh gus a’ bhuaidh iomlan a mheasadh agus builean na cloinne a leasachadh. Dh’fhaodadh e gabhail a-steach amharc sa chlas, lèirmheas air obair chloinne, no suirbhidhean/agallamhan le luchd-obrach, clann no solaraichean a tha a’ tadhal air an sgoil. Tha [Èarr-ràdh 2](#) a’ mìneachadh cuid de na ceistean a dh’fhaodadh a bhith feumail a thaobh measadh, agus faodar [Financial Education Planning Framework](#) a chleachdadh gus na builean ionnsachaidh a tha sgoiltean airson a choileanadh a chomharrachadh.

⁸ Tha prògram Ionadan an t-Sàr-mhathais ann an Alba air a stiùireadh le Young Enterprise Scotland (YES) ann an com-

pàirteachas le Young Money (na phàirt de Young Enterprise UK) agus air a mhaoineachadh by HSBC UK.

A' gabhail a-steach pàrantan agus luchd-cùraim ann a bhith a' libhrigeadh foghlam ionmhasail

Tha com-pàirteachadh pàrantach is teaghlaich na phrìomh fhactar ann a bhith a' cuideachadh gach sgoilear gus na h-inbhean as àirde ann am foghlam a choileanadh agus a bhith a' lùghdachadh neo-ionannachd. Bidh ionnsachadh teaghlaich a' brosnachadh buill den teaghlach a bhith ag ionnsachadh còmhla, a' brosnachadh bheachdan fàbharach a thaobh foghlam fad-bheatha⁹. Mar eisimpleir, tha fianais a' sealltainn gu bheil clann nas dualtaiche deagh sgilean airgid a bhith aca ma bhios am pàrant no an neach-cùraim: a' toirt airgead dhaibh gu cunbhalach (ge bith dè an t-suim a th' ann); a' toirt dhaibh uallach airson co-dhùnaidhean sàbhalaidd agus cosg; a' bruidhinn air cò às a tha teachd a-steach na dachaigh a' tighinn agus dè thachras dha; agus a' sealltainn dhaibh mar a nì iad gnìomhan co-cheangailte ri airgead.¹⁰ Tha rannsachadh cuideachd a' sealltainn gu bheil eadar-theachdan foghlam ionmhasail nas buailtiche buaidh a thoirt nuair a tha pàrantan agus luchd-cùraim an sàs.¹¹

Mar sin tha e cudromach gun cuidich sgoiltean pàrantan agus luchd-cùraim a bhith a' tuigsinn na pàirt deatamaich as urrainn dhaibh a chluich, agus gum bi iad an sàs ann an ionnsachadh an cuid chloinne mu airgead. Tha tòrr phàrantan a' faireachdainn nach eil an tuigse no misneachd aca a tha a dhìth orra gus teagasg mu airgead do an cuid chloinne. Tha com-pàirteachadh le pàrantan uaireannan doirbh, agus do chuid a phàrantan, tha e na chuspair air leth doirbh no mì-chofhurtail, agus mar sin thathar a' moladh brosnachadh socair gus pàirt a ghabhail. Dh'fhaodadh sgoiltean beachdachadh air fios a sgaoileadh tro làrach-lìn na sgoile, puist-d, cuairt-litrichean, aplacaidean sgoile, meadhanan sòisealta no tachartasan lìonrachaidh.

Am measg mholaidhean airson a bhith a' gabhail a-steach pàrantan agus luchd-cùraim tha:

- A' toirt seachad **comhairle phractaigeach** do phàrantan, a' brosnachadh gum bi a' chlann an sàs ann an cleachdadh agus planadh airgid (m.e. a' seopadaireachd, a' coimhead air bilean, a' buidseatadh) agus a' suidheachadh amasan ionmhasail (m.e. a' sàbhaladh airson tachartas no nì sònraichte)
- A' faighinn **beachdan nam pàrant** air foghlam ionmhasail (m.e. suirbhidh làn-sgoile)
- A' cruthachadh **eadar-theachdan pàrantachd** gus an cuid sgilean a thaobh riaghladh airgid agus bruidhinn ri an cuid chloinne mu airgead a leasachadh (m.e. a' ruith bùth-obrach, a' tabhann ro-innleachdan agus gan stiùireadh gu taic a bharrachd).
- Pàrantan a bhith an sàs ann an gnìomhan ionnsachaidh mu fhoghlam ionmhais, tro gnìomhan obair-dachaigh, tro gnìomhan **obair-dachaigh cho-obrachail** a bhrosnaicheas deasbad mu airgead, agus le bhith a' co-roinn planadh cuspair foghlam ionmhasail gus am bi fios aig pàrantan cò air a bhios iad a' coimhead.
- A' cumail **tachartas** a bheir pàrantan agus clann còmhla gus foghlam ionmhasail a thoirt air adhart
- **A' Co-roinn gnàth-eòlasan**, cleachdadh èifeachdach agus beachdan mu fhoghlam ionmhasail leis a' choimhearsnachd san fharsaingeachd, a' gabhail a-steach pàrantan.

⁹ [National improvement framework: drivers of improvement](#) (Riaghaltas na h-Alba, 2017)

¹⁰ [Children and Young People and Financial Capability: Needs Analysis](#) (Money Advice Service, 2018)

¹¹ [Developing Financial Capability in Children and Young People: A Review of the Evidence](#) (Money Advice Service agus My Pocket Skill, 2018)

Tha cuid de na goireasan agus an taic ann an [Eàrr-ràdh 3](#) a' gabhail a-steach gnìomhan gus com-pàirteachadh le pàrantan ann am foghlam ionmhasail. Bidh am [Money Advice Service](#) cuideachd a' toirt seachad molaidhean agus gnìomhan gus pàrantan agus luchd-cùraim a chuideachadh gus bruidhinn ri an cuid chloinne mu airgead.

“Dè tha air obrachadh ann an libhrigeadh foghlam ionmhasail? Pàrantan a bhith a' gabhail pàirt ann agus a' ceangal obair san sgoil ri clann a' faighinn eòlas air cleachdaidhean practaigeach aig an taigh m.e. cunntasan, bancaireachd, buidseatan seopadaireachd”

A' gabhail an ath-cheum: a' cumail taic ri foghlam ionmhasail agus a' co-roinn deagh chleachdadh

Tha brosnachadh foghlam ionmhasail a' ciallachadh a bhith a' cuideachadh clann, luchd-obrach, teaghaichean agus a' choimhearsnachd san fharsaingeachd (a' gabhail a-steach sgoiltean eile, buidhnean coimhearsnachd agus gnìomhachasan) gus a chudromachd a thuigsinn. Gu tric, cuiridh seo ris an ionnsachadh agus bheir e seachad fuasglaidhean ionadail do dhuilgheadasan ionadail.

Taobh a-staigh na sgoile

Dh'fhaodadh dòighean taic do chloinn is luchd-obrach a bhith a' gabhail a-steach cleachdadh co-chruinneachaidhean, eadra-lìon na sgoile, duaisean ionnsachaidh, coinneamhan luchd-obrach no làithean trànaidh. Faodaidh clann a bhith nan "gaisgich" iad fhèin, a' roinn an cuid ionnsachaidh tro chuairt-litir, duilleag-lìn, blog no bhidio, agus dh'fhaodadh luchd-obrach nithean a cho-roinn a' gabhail a-steach toraidhean rannsachaidh, sgrùdaidhean cùise a' sealltainn cleachdadh èifeachdach taobh a-staigh na sgoile no sgoiltean eile, innealan no molaidhean feumail, toraidhean measaidh a' sealltainn buaidh, agus sgeulachdan soirbheachais.

A' ruigsinn nas fhaide

Ma thig a' choimhearsnachd ionadail air bòrd, is urrainn seo co-theacsan fìor bheatha a thoirt do chloinn, a tha gu tric a' cumail taic ri sgilean beatha nas fharsainge. Am measg nan dòighean-obrach a dh'fhaodar cleachdadh, tha:

- ag obair còmhla ri daoine eile gus lèirsinn coimhearsnachd a stèidheachadh mu fhoghlam ionmhasail, a' toirt cuireadh do riochdairean luchd-ùidh (pàrantan is clann nam measg) a bhith ag obair còmhla gus mapa a chruthachadh de na sgilean, goireasan agus cothroman sa choimhearsnachd
- a' cur cuairt-litir chunbhalach do bhuidhnean coimhearsnachd iomchaidh, a' cur fiosan naidheachd do na meadhanan ionadail agus a' cleachdadh meadhanan sòisealta gus fiosrachadh a cho-roinn agus gus am fiosrachadh as ùire a chumail ri daoine
- a' taisbeanadh dhan bhuidhinn riaghlaidh agus ag iarraidh orra an ceanglaichean leis a' choimhearsnachd a chleachdadh gus taic a thoirt dhut
- togail chom-pàirteachasan, mar eisimpleir: coinneamh bracaist airson luchd-fastaidh no com-pàirtichean eile a dh'fhaodadh a bhith ann gus beachdachadh air mar a dh'fhaodadh iad obrachadh leis an sgoil agad; stèidheachadh cheanglaichean le buidhnean ionadail m.e. aonaidhean creideis ionadail, bancaichean, iomairtean sòisealta no clubaichean spòrs; no cuireadh a thoirt do riochdairean coimhearsnachd a thighinn gu leasanan foghlaim ionmhasail gus coimhead air cùisean agus gus taic a chumail ri "teachable moments".

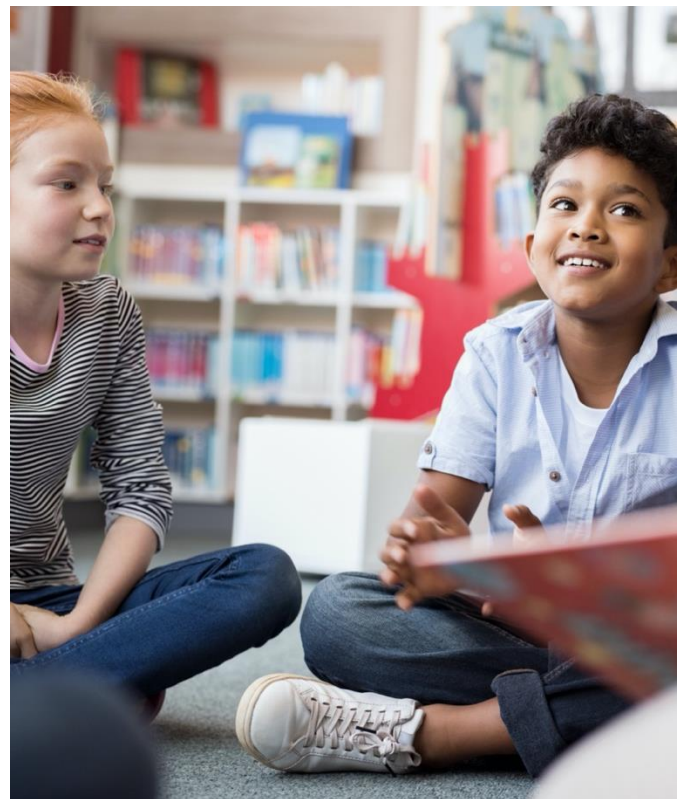
Fon phrosbaig: Dòigh obrach coimhearsnachd a thaobh foghlam agus sunnd ionmhasail

Tha Bun-sgoil King's Oak ann an Grianaig air foghlam agus sunnd ionmhasail a leabachadh tro obair agus cultar na coimhearsnachd sgoile air fad. Air a stiùireadh leis an àrd neach-obrach ionnsachaidh teaghlaich aca, tha an sgoil air Aonadh Creideis a stèidheachadh aig an sgoil a tha fosgailte do sgoilearan, an teaghlaichean agus tidsearan. Bidh sgoilearan Clas 7 a' cur a-steach airson dreuchdan agus a' riaghladh gach taobh den iomairt ann an com-pàirteachas leis an Aonadh Creideis ionadail aca (Tail of the Bank), a' gabhail a-steach dreuchdan seachdaineil taobh a-muigh na sgoile far a bheil sgoilearan a' làimhseachadh suimean suas ri £370. Tha seo a' cruthachadh raon de chothroman matha airson ionnsachadh agus cnuasachadh mar phàirt den dòigh-obrach Cruthachadh an Sgioba-obrach Òig, agus a' gabhail a-steach prìomh roinnean den churraicealam leithid àireamhachd agus matamataig. Bidh e cuideachd a' togail air còmhraidhean mu bheachdan air airgead – dè a tha riatanach agus dè as urrainn duinn ceannach leis an airgead a th' againn, a' sàbhaladh agus a' seachnadh ìrean creideis àrd agus ceannach rudan gun cus smaoinichadh – a bharrachd air na rudan practaigeach a bhith a' cumail clàran ceart, dìomhaireachd agus dìon dàta. Bithear a' brosnachadh sgoilearan bruidhinn mu mhothachadh ionmhais san dachaigh, agus, tro Cho-ionad an Teaghlaich, tha tuilleadh chothroman ann bruidhinn mu cho cudromach 's a tha sunnd ionmhasail agus luach àrach, ùine còmhla agus ceanglaichean a tha a' toirt seachad cothroman brioghmhor gun chosgais no le glè bheag de chosgais. Tha còmhraidhean air an stiùireadh le sgoilearan air am brosnachadh gus co-theacsan fìor-bheatha a chruthachadh agus sgrùdadh a dhèanamh air na tha cudromach do dhaoine òga agus gus dèanamh cinnteach gun urrainn dhaibh buaidh a thoirt air an cuid ionnsachaidh. Mar phàirt eile de Chruthachadh an Sgioba-obrach Òig agus an gluasad dhan àrd-sgoil, tha cothrom aig Clas 7 eileamaid coileanaidh pearsanta air mothachadh ionmhais a dhèanamh taobh a-staigh an Duais Òir aig SQA le fòcas air uallach pearsanta a bharrachd air na sgilean àireamhachd agus fuasgladh-cheistean a tha a dhìth gus deagh cho-dhùnaidhean ionmhais a dhèanamh.

A' co-roinn deagh chleachdadh

Ma tha sgoiltean a' co-roinn bheachdan agus chleachdaidhean èifeachdach le chèile, is urrainn seo cur ri misneachd nan tidsearan agus cur ri foghlam ionmhasail. Tha co-labhairtean Matamataig bliadhnaile aig mòran ùghdarrasan ionadail far am bi tidsearan a' dèanamh thaisbeanaidhean do cho-òrdanaichean Matamataig eile gus deagh chleachdadh a cho-roinn. Le bhith a' cleachdadh an aon seòrsa cothrom airson prògraman agus pròiseactan foghlaim ionmhais a cho-roinn, dh'fhaodadh sin an ìomhaigh àrdachadh air feadh an ùghdarrais gu lèir agus taic nas fheàrr fhaighinn aig gach ìre.

Feumaidh a h-uile sgoil a bhith an sàs ann am modhan measaidh taobh a-staigh sgoiltean, buidhnean de sgoiltean agus ùghdarrasan ionadail, agus tha an seòrsa gnìomhachd seo air leth freagarrach gus piseach a thoirt air brosnachadh is leasachadh foghlam ionmhasail. Faodaidh e a bhith buannachdail cuideachd deagh chleachdadh a cho-roinn le pàrantan – tro thachartasan taisbeanaidh agus oidhcheannan cuspair – gan cuideachadh gu bhith a' tuigsinn agus a' cur ri ionnsachadh an cuid chloinne.

Eàrr-ràdh 1: Cothroman gus foghlam ionmhasail a lìbhrigeadh tron churraicealam air fad

Faodaidh foghlam ionmhasail cur ri, agus taic fhaighinn bho, [eòlasan agus builean](#) thar farsaingeachd de raointean curraicealaim.

Raon curraicealaim	Tràth	Ciad	Dàrna
<p>Matamataig</p> <p>Mar a tha airgead ag obair, buidseatadh, dòighean gus pàigheadh, airgead ann an gnìomhachas.</p>	<p>Tha mi a’ cur ri mo thuigse air mar a tha airgead ga chleachdadh agus ‘s urrainn dhomh diofar bhuinn airgid aithneachadh agus a chleachdadh. MNU 0-09a</p>	<p>’S urrainn dhomh airgead a chleachdadh gus pàigheadh airson rudan agus ‘s urrainn dhomh obrachadh a-mach dè an iomlaid a bu chòir dhomh fhaighinn. MNU 1-09a</p> <p>Rannsaich mi mar a dh’fhaodas buinn agus airgead pàipeir a bhith air an cleachdadh ann an diofar dhòighean gus pàigheadh airson rudan no a bhith air an toirt seachad mar iomlaid. MNU 1-09b</p>	<p>’S urrainn dhomh rian a chumail air airgead, coimeas a dhèanamh eadar prìsean diofar luchd-reic, agus obrachadh a-mach dè nas urrainn dhomh a cheannach. MNU 2-09a</p> <p>Tha mi a’ tuigsinn nan cosgaisean, buannachdan agus cunnartan ann an cleachdadh chairtean-creideis airson rudan a cheannach no airgead fhaighinn agus tha fios agam gu bheil e cudromach cumail ri buidseat. MNU 2-09b</p> <p>’S urrainn dhomh an abairt ‘prothaid agus call’ a chleachdadh a thaobh ceannach is reic agus àireamhachadh sìmplidh a dhèanamh airson seo. MNU 2-09c</p>
<p>Cuspairean sòisealta</p> <p>Mar a tha airgead ag obair, buidseatadh, feumalachdan agus miannan, airgead ann an gnìomhachas, luachan co-cheangailte ri airgead.</p>	<p>Tha mi a’ dèanamh cho-dhùnaidhean agus a’ gabhail uallach nam bheatha làitheil agus nam chluiche, a’ sealltainn co-fhaireachdainn do dhaoine eile. SOC 0-17a</p> <p>Na mo bheatha agus mo chluiche làitheil, tha mi a’ dèanamh thaghadhean mu dheidhinn far a bheil mi ag obair, mar a tha mi ag obair agus cò tha ag obair còmhla rium. SOC 0-18a</p> <p>Nam bheatha is ann an cluiche mhac-meanmnach, tha mi a’ rannsachadh mar a tha bùthan agus</p>	<p>’S urrainn dhomh obrachadh a-mach na dh’fheumas mi de dh’airgead gus nithean a cheannach, a’ tuigsinn gur dòcha nach bi an-còmhnaidh gu leòr airgid agam airson na rudan a tha mi ag iarraidh a cheannach. SOC 1-21a</p> <p>’S urrainn dhomh pàirt a gabhail ann an còmhradh mun diofar eadar m’ fheuman-sa agus m’ iarrtasan seach feadhainn dhaoine eile mun cuairt orm. SOC 1-16a</p> <p>Ghabh mi pàirt ann an dèanamh cho-dhùnaidhean, agus smaoinich mi air na diofar roghainnean a tha ann airson cho-dhùnaidhean a dhèanamh. SOC 1-18a</p>	<p>’S urrainn dhomh bathar agus seirbheisean riatanach aithneachadh, bruidhinn air na diofar dhòighean gus pàigheadh air an son, a’ smaoineachadh air na buannachdan agus na cunnartan co-cheangailte ri gach dòigh SOC 2-21a</p> <p>’S urrainn dhomh bruidhinn air cùisean a thaobh nan diofar chultaran, luachan agus chleachdaidhean nar coimhearsnachd. SOC 2-16c</p> <p>Le eòlas a chur air stèidheachadh agus ruith gnothachas, ‘s urrainn dhomh cuideachadh le bhith a’ dèanamh thaghadhean co-cheangailte ri diofar obraichean agus dhleastanasan agus tha mi air measadh cho soirbheachail ‘s a tha e SOC 2-22a</p>

seirbheisean ionadail a’ toirt dhuinn na tha dhìth oirnn nar beatha làitheil
[SOC 0-20a](#)

Tha mi air eòlas a chur air na diofar obraichean co-cheangailte ri ruith iomairt gnothachais, agus tha mi a’ tuigsinn àite gach neach na shoirbheachadh. [SOC 1-22a](#)

Raon curraicealaim	Tràth	Ciad	Dàrna
<p>Slàinte agus sunnd</p> <p>A’ faighinn cuideachadh le airgead, airgead agus slàinte inntinn, riosgan le airgead, saoghal na h-obrach</p>	<p>Tha mi a’ tuigsinn gu bheil daoine ann ris am faod mi bruidhinn agus gu bheil grunn dhòighean sam faigh mi taic le gnothaichean practaigeach is faireachail airson mi fhìn agus daoine eile a chuideachadh ann an raon de shuidheachaidhean. HWB 0-03a/1-03a/2-03a</p> <p>Tha mi a’ tuigsinn cho cudromach ’s a tha sunnd inntinneil agus gun gabh seo a bhith air altram agus air a neartachadh tro sgilean beatha pearsanta agus tro dhàimhean làidir ri daoine. Tha fios agam nach eil sunnd inntinneil aig daoine an-còmhnaidh agus, ma thachras sin, gu bheil taic ri a faotainn. HWB 0-06a/1-06a/2-06a</p> <p>Tha mi ag ionnsachadh cunnart a mheasadh agus a làimhseachadh, mi fhìn agus daoine eile a dhìon, agus cron a lùghdachadh far an gabh e dèanamh. HWB 0-16a/1-16a/2-16a</p>		<p>Tha mi a’ sgrùdadh diofar dhreuchdan/obraichean, dhòighean obrach agus shlighean trèanaidh is ionnsachaidh. Tha mi a’ faighinn eòlas a tha gam chuideachadh airson aithneachadh a’ bhuntanais aig m’ ionnsachadh, mo sgilean agus m’ ùidhean ri mo bheatha san àm ri teachd. HWB 2-20a</p>
<p>Foghlam creideimh agus moraltachd</p> <p>Luachan co-cheangailte ri airgead</p>	<p>Nuair a bhios mi a’ cluich agus ag ionnsachadh, tha mi a’ leasachadh mo thuigse mu dè tha cothromach agus dè nach eil, agus mu chudromachd a bhith a’ toirt cùram do, a’ co-roinneadh ri, agus a’ co-obrachadh còmhla ri daoine eile. RME 0-05a</p> <p>Nuair a bhios mi a’ cluich agus ag ionnsachadh, tha mi a’ toirt air adhart mo thuigse mu dè tha cothromach agus dè nach eil, agus mun adhbhar gu bheil cùram agus co-roinneadh cho cudromach. RME 0-09a</p>	<p>’S urrainn dhomh mo thuigse mu luachan a nochdadh, mar chùram, co-roinneadh, cothromachd, ionannachd agus gràdh. RME 1-09b</p> <p>Tha mi a’ fàs mothachail gu bheil creideasan agus luachan dhaoine a’ toirt buaidh air an gnìomhan. RME 1-09c</p>	<p>’S urrainn dhomh mo bheachdan a tha a’ sìor fhàs mu luachan, mar chothromachd agus co-ionannachd agus gràdh, cùram, co-roinneadh agus còraichean daonna a shealltainn. RME 2-02b</p> <p>’S urrainn dhomh mìneachadh mar a tha diofar dhaoine a’ smaoinneachadh gu bheil luachan, mar onair, spèis agus co-fhaireachdainn cudromach, agus tha mi a’ sealltainn spèis do dhaoine eile. RME 2-09c</p> <p>Tha mi a’ toirt air adhart mo thuigse mu mar a tha mo chreideasan fhìn agus creideasan dhaoine eile a’ toirt buaidh air ar gnìomhan. RME 2-09d</p>

Tha mi a' leudachadh spèis do dhaoine eile agus mo thuigse mun creideas an luachan. [RME 0-07a/1-07a /2-07a](#)

Tha mi a' leudachadh mothachadh agus tuigse, a tha a' sìor fhàs, mu mo chreideas fhìn agus tha mi gan cur an gnìomh ann an dòighean deimhinneach. [RME 1-08a/2-08a](#)

Litearrachd

A' bhuidhe aig daoine eile air roghainnean a thaobh airgid

Tha mi a' cleachdadh shoidhnichean, leabhraichean no theacsaichean eile airson fiosrachadh feumail no inntinneach a lorg agus tha mi a' cleachdadh seo airson planadh, dèanamh roghainnean no airson rudan ùra ionnsachadh. [LIT 0-14a](#)

Airson mo chuideachadh a' tighinn gu beachd fiosraichte, 's urrainn dhomh firinn agus beachd aithneachadh o chèile. [LIT 1-18a](#)

Airson mo chuideachadh a' tighinn gu beachd fiosraichte, 's urrainn dhomh firinn agus beachd aithneachadh o chèile. [LIT 1-18a](#)

Eàrr-ràdh 2: A' planadh agus a' measadh an fhoghlaim ionmhasail agaibh

Ceistean gus do chuideachadh le planadh

1. Dè na feumalachdan ionnsachaidh agus prìomhachasan aig sgoilearan na sgoile seo a thaobh foghlaim ionmhasail?
2. Cò ris a tha am prògram bliadhna againn coltach a thaobh:
 - eòlas, sgilean agus beachdan na cloinne
 - adhartas
 - cuine a bhios e a' tachairt
 - sgilean agus misneachd an luchd-teagaisg
 - ceanglaichean le solaraidhean air an taobh a-muigh
 - ceanglaichean le pàrantan agus leis a' choimhearsnachd?
3. Dè na beàrnan a tha sa phrògram làithreach?
4. Ciamar as urrainn dhuinn togail air na tha sinn air dèanamh mar-tha airson an ath bhliadhna phlanaidh againn?
5. Dè dh'fheumas sin dèanamh gus na h-amasan againn a choileanadh
6. Càite am faigh sinn goireasan agus taic?
7. Dè eile as urrainn dhuinn a dhèanamh gus taic a chumail ri foghlaim ionmhasail?
8. Ciamar as urrainn dhuinn fiosrachadh a choinn nas fheàrr mu na nì sinn?

Ceistean gus do chuideachadh le measadh

1. Dè cho math 's a chaidh na h-adhbharan agus builean ris an robhar an dùil a choileanadh?
2. An robh deagh bhuaidhean ris nach robhar an dùil?
3. An robh adhartas ann mar thoradh air na cothroman ionnsachaidh?
4. Dè cho math 's a chaidh na feumalachdan aig clann so-leònte a choileanadh?
5. Dè na dòighean teagaisg a dh'obraich as fheàrr?
6. Dè na gnìomhachdan agus goireasan as taiceile?
7. Dè na duilgheadasan a dh'èirich agus dè an dòigh as fheàrr gus dèiligeadh riutha?

Eàrr-ràdh 3: Goireasan agus seirbheisean foghlam ionmhasail

Goireasan airson a' chlas aig ìre na bun-sgoile

Tha na goireasan an-asgaidh seo air an creideasachadh le [Comharra Càileachd Foghlaim Ionmhasail](#) no air an cruinneachadh le Fòram foghlam ionmhasail na h-Alba agus Foghlam Alba.

Tha na goireasan air an liostadh uile an-asgaidh.

Tha [ASN] a' ciallachadh gu bheil goireasan/bùithtean-obrach a rèir nam feumalachdan sònraichte aig clann aig a bheil feumalachdan taic a bharrachd.

[BBC Bitesize](#)

Bhidiothan matamataig is àireamhachd a' gabhail a-steach sreath le fòcas air airgead. Tha cuspairean a' gabhail a-steach buinn, àireamhachadh le airgead agus dèanamh cho-dhùnaidhean air ionmhas.

[Beads, Bawbees and Banknotes \(Museum on the Mound\)](#)

Goireas air dìosg mu airgead airson a h-uile sgoil an Alba, le dealbhan, criomagagan bhidio agus taisbeanaidhean PowerPoint. Ged a tha e ag amas air sgoilearan BS5-ÀS1, gabhaidh an goireas atharrachadh airson buidhnean-aois is comasan eile.

[Financial Education Planning Frameworks \(Young Money\)](#)

Frèaman-obrach a tha a' cumail taic ri planadh, teagasg agus leantainneachd ann am foghlam ionmhasail le bhith a' mìneachadh nam prìomh raointean de dh'èolas, sgilean agus beachdan ionmhais a tha buntainneach do chloinn is daoine òga. Ri fhaighinn airson aoisean trì gu 11 agus 11 gu 19.

[Junior Tax Facts \(HMRC\)](#)

Stuthan bhidio agus eadar-ghnìomhach gus cìs a mhìneachadh do sgoilearan bun-sgoile, le beothachaidhean air YouTube agus pasgan luchd-teagaisg an-asgaidh.

[Money and Me \(Banca Shasainn, Beano, TES\)](#)

Dusan leasan gus geàrr-chunntas a thoirt do chloinn còig-11-bliadhna a dh'aois air mar a tha airgead agus an eaconamaidh ag obair.

[Money-Matics \(Young Money agus Nationwide\)](#)

Goireas matamataig a' cuideachadh luchd-teagaisg gus dòighean ùr-ghnàthach a lorg gus matamataig a cheangal ri co-theacs ionmhais agus cùisean fìor-bheatha do chlann eadar ceithir is 11 bliadhna a dh'aois.

[MoneySense \(Banca Rìoghail na h-Alba\) \[ASN\]](#)

Goireasan, gnìomhan eadar-ghnìomhach, planaichean leasain agus mapaichean cuspair curraicealaim, ag amas an dà chuid air sgoilearan sa bhun-sgoil agus san àrd-sgoil. Chaidh cuid de na cuspairean atharrachadh airson sgoilearan aig a bheil Feumalachdan Taic a Bharrachd agus air a bheil Ciorraman.

[My Money Week \(Young Money\)](#)

Seachdain gnìomhachd nàiseanta airson bun-sgoiltean agus àrd-sgoiltean a bheir cothrom do dhaoine òga sgilean airgid, èolas agus misneachd fhaighinn.

[On the Money \(Standard Life, Urras Leabhraichean na h-Alba agus Foghlam Alba\)](#)

Cruinneachadh de sgeulachdan goirid gus cuideachadh le leasachadh comas ionmhais luchd-ionnsachaidh ann am bun-sgoiltean mar phàirt den fhoghlam choitcheann aca.

[Values, Money and Me \(Experian\)](#)

Làrach-lìn airson Tràth Ìre gu Dàrna Ìre a bhios a' sgrùdadh nan cùisean moralta a tha ag èirigh mu airgead. Tha earrann do phàrantan ann.

[Young Money Resource Hub \[ASN\]](#)

A' toirt còmhla raon de ghoireasan le Comharra Càileachd Foghlaim Ionmhasail, a' leigeil le tidsearan sgrùdadh a dhèanamh a rèir seòrsa, tèama, aois no cuspair.

Prògraman agus bùithtean-obrach aig ìre na bun-sgoile

Aonaidhean Creideis

Bidh iomadh Aonadh Creideis a' cuideachadh sgoiltean gus clubaichean sàbhalaidd a chur air dòigh agus a ruith. Dh'fhaodte gum faigh thu liosta de sholaraidhean ionadail bhon ùghdarras ionadail agad.

[Money Advice Scotland](#)

Bùithtean-obrach foghlam ionmhasail do sgoiltean agus colaistean gus sgoilearan (bho BS3 gu ÀS6) agus oileanaich colaiste a chuideachadh gus ionnsachadh mu riaghladh airgid agus gus seasmhachd ionmhasail a thogail.

[Money Twist \(MyBnk agus Kickstart\)](#)

Tha seo a' gabhail a-steach cruinneachaidhean sgoile airson làn-bhliadhnaichean sgoile, bùithtean-obrach agus goireasan do thidsearan agus teaghlaichean gus deagh cleachdaidhean airgid a bhrosnachadh am measg clann aois seachd gu 11.

[MoneySense workshops \(Banca Rìoghail na h-Alba\)](#)

Bùithtean-obrach air an stiùireadh le tidsear le taic bho shaor-thoileach bhon bhanca.

[Young Enterprise Scotland](#)

Prògraman dùbhlan foghlaim airson ionmhais is iomairt airson sgoiltean, a' gabhail a-steach Dùbhlan Fiver agus Dùbhlan na h-Eaconamaidh Cearcallaich.

Trèanadh do luchd-teagaisg

[Young Money support and training](#) [ASN]

Trèanadh do thidsearan agus luchd-cleachdaidh eile agus seirbheis comhairleachaidh foghlam ionmhasail an-asgaidh, a' gabhail a-steach trèanadh agus comhairle dhaibhsan a tha ag obair le clann le ASN. Tha seo cuideachd a' cumail taic ri sgoiltean tro Phrògram Ionadan Sàr-mhathais ann am Foghlam Ionmhasail.

Com-pàirteachadh le pàrantan

[Money Advice Service](#)

Molaidhean agus gnìomhan gus pàrantan agus luchd-cùraim a chuideachadh gus bruidhinn ri an cuid chloinne aca mu airgead, le fòcas air clann 3 gu 11 bliadhna a dh'aois.

[MoneySense \(Banca Rìoghail na h-Alba\)](#)

Gnìomhan, geamannan agus bhidiothan gus taic a thoirt do phàrantan gus teagasg mu airgead do an cuid chloinne.

Faigh am fiosrachadh as ùire mu MaPS gus piseach
a thoirt air foghlam ionmhasail aig www.maps.org.uk/schools

**Money &
Pensions
Service**